

Održivi razvoj turizma u mjestu Maslenica

Šimičević, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:486421>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-05**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvo predmetni)

Matea Šimičević

Održivi razvoj turizma u mjestu Maslenica

Završni rad

Studentica

Matea Šimičević

Mentorica:

mr. sc. Nensi Segarić

Zadar, 2016

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Matea Šimičević**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Održivi razvoj turizma u mjestu Maslenica** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 3. srpnja 2016.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Ciljevi i svrha	3
3. Teorijska koncepcija rada	3
4. Istraživačka pitanja	5
5. Metodologija	6
6. Rezultati istraživanja i rasprava	7
6.1. <i>Turizam u Maslenici</i>	7
6.2. <i>Utjecaj turizma na život</i>	12
6.3. <i>Utjecaj turizma na okoliš</i>	13
6.4. <i>Zadovoljstvo životom</i>	16
6.5. <i>Viđenja budućnosti</i>	18
6.6. <i>Održivost</i>	19
7. Zaključak	20
8. Prilozi	22
8.1. <i>Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju</i>	22
8.2. <i>Protokol istraživanja</i>	23
9. Literatura	25

Održivi razvoj turizma u mjestu Maslenica

Sažetak:

U ovom radu izlažu se rezultati dobiveni istraživanjem provedenim u Maslenici, a koji su temeljeni na ispitivanju mještana koji se bave iznajmljivanjem apartmana i eksperata koji djeluju na tom području o razvoju turizma i njegovom utjecaju na njihov život i okoliš. Kako bi se očuvale prirodne i kulturne vrijednosti, ali i okoliš kao temeljni turistički resursi, potrebno je razvijati turizam temeljen na održivosti. Istraživanje je provedeno na namjernom uzorku od 6 osoba korištenjem metode polu-strukturiranog intervjua.

Ključne riječi: Maslenica, turizam, održivost, okoliš

Sustainable Development of Tourism in Maslenica

Abstract:

The purpose of this paper is to demonstrate the results from research conducted in Maslenica. The goal of the research is to find out what are attitudes of local people who rent rooms to tourists and experts who are acting on that area towards the development of tourism and how it affects environment in Maslenica. To preserve cultural and natural values as well as environment as core resources of tourism, it is necessary to develop tourism based on sustainability. Research is conducted on purposive sample of 6 people, using method of semi-structured interview.

Key words: Maslenica, tourism, sustainability, environment

1. Uvod

Predmet ovog rada je turistički razvoj mjesta Maslenica temeljen na mišljenjima, ali i iskustvima lokalnog stanovništva i stručnih ljudi koji djeluju na tom prostoru o dosadašnjem tijeku razvoja turizma kao i njegovim posljedicama na okoliš, njihovim viđenjima budućeg razvoja turizma u mjestu te koliko je on u skladu sa održivim razvojem.

Prije ikakve daljnje rasprave vezane za ovu temu, potrebno je objasniti neke glavne i osnovne pojmove koji se spominju u ovom radu. Poznato je kako je nakon Domovinskog rata turizam postao jedan od glavnih pokretača razvoja Republike Hrvatske, ali i Zadarske županije. Turizam je aktivnost u kojoj se ljudi odlučuju za posjet nekoj zemlji, kraći boravak u njoj i povratak kući. Turizam je oblik ekonomske aktivnosti koja se razlikuje od uobičajenih načina potrošnje. Tu je riječ o potrošnji „pogleda“ i proučavanju nečeg egzotičnog, nesvakidašnjeg, što se može susresti samo na razglednicama ili u filmovima (Haralambos, Holborn, 2002). Postoje razne oblici turizma prema kojima turisti odabiru svoju turističku destinaciju. Kao jedan od glavnih vrsta turizma koji ima veliku ulogu u razvoju je zasigurno selektivni turizam. On služi kao protuteža masovnom turizmu u kojem je zastupljen veliki broj ljudi gdje turist kao pojedinac nije prepoznat, dok u selektivnom turizmu upravo se naglasak stavlja na pojedinca, te ga se stavlja u fokus istraživanja kao i oblikovanje turističke ponude i proizvoda (Luković, 2008). Putovanja koja karakteriziraju selektivni turizam su pretežno individualna ili obiteljska. To omogućuje fleksibilniju ponudu koja će bolje odgovarati potrebama obitelji ili individue prema njihovim preferencijama. Također, turisti koji se odlučuju za takav tip turizma su uglavnom obrazovani i odgovorni, a u potrazi su za raznim vrstama doživljaja poput avanturističkog, intelektualnog ili čisto odmarajućeg tj. pasivnog.

Također bitna podgrana turizma je zasigurno i *ruralni turizam*. Ruralni turizam podrazumjeva boravak na selu, odnosno obiteljskom gospodarstvu te često uključuje neku aktivnost poput ribolova, planinarenja, jahanja i slično. Za ovu vrstu turizma od velike je važnosti da je održiv, odnosno, da njegov razvoj ne utječe negativno na same posebnosti tog područja, te da se ta održivost očituje kroz korištenje resursa, posebno onih prirodnih. U ruralni turizam koji najčešće kombinira određena prirodna okruženja sa socijalno-kulturnim ili ekonomskim obilježjima kao što su tradicija ili lokalne suradnje, još se ubrajaju podgrane

turizma poput agro-turizma, eko-turizma, seoskog turizma i slično. Ruralna područja najčešće su visoko na ljestvici prioriteta, a poljoprivreda igra jednu od glavnih uloga u samom razvoju (Petrić, 2006). Turistička ponuda ruralnog područja, odnosno, seoskih gospodarstava mora biti bogata, prije svega prehranom i smještajem kako bi ispunila turističke zahtjeve. Na državnoj razini Republike Hrvatske u sklopu *Hrvatske gospodarske komore*¹ osnovana je Zajednica turističkih seljačkih gospodarstava Hrvatske koji za cilj ima poticati razvoj seoskog turizma kroz razne potpore seoskim gospodarstvima u obliku marketinga, obrazovanja, financijskih injekcija itd. (Petrić, 2006).

Prema navodima Programa ruralnog razvoja Zadarske županije (2012), ruralna područja čine 92%, odnosno od ukupno 229 naselja unutar županije čak njih 210 je ruralno područje. Urbano područje unutar županije čini „samo“ 7,2%. Što se tiče raspodjele stanovništva, 52% je iz urbanih dijelova županije, dok ostatak od 48% živi u ruralnim područjima. Ovaj prilično visok postotak stanovništva u urbanim dijelovima županije ujedno i pokazuje koliko je velika raspršenost stanovništva ruralnih područja s obzirom na njihovu pokrivenost. Prostornim planom Zadarske županije definirana su razvojna područja županije koja imaju zajedničke razvojne karakteristike te obilježja. Podjeljeni su na 7 područja: Zadarsku urbanu regiju, zadarsko-biogradske otoke, otok Pag, ravnokotarski zaobalni prostor, prostor podvelebitskog kanala, Bukovicu i pozrmanje te Ličko-pounski prostor (ZADRA, 2012). Ja ću se u ovom radu, posebno fokusirati na prostor podvelebitskog kanala i razvojem turizma na području Općine Jasenice, točnije Maslenice.

Općina Jasenice, prostire se na 121,3 km² što je čini drugom najvećom površinom Podvelebitskog kanala, odmah iza Starigrada, no prema popisu stanovništva iz 2011. godine, također zauzima mjesto odmah iza Starigrada, no to je mjesto ujedno i posljednje sa 1402 stanovnika (ZADRA, 2013). Ovaj kraj zasigurno posjeduje brojne prirodne resurse koji doprinose razvoju poljoprivrede i ostalih sektora, ali isto tako čine i značajne elemente održivog razvoja Zadarske županije. Općinu Jasenice čine zaseoci Jasenice, Rovanjaska, Modrič, a najveće i najrazvijenije naselje je zasigurno Maslenica. Ovaj dio Zadarske županije na Novigradskom moru krase i vrlo dobra prometna povezanost, a svakako najpoznatiji dio je dionica autoceste A1 od tunela Sv. Rok do Maslenice. Također je poznato i da su tu prisutna čak 2 Maslenička mosta, tzv. stari i novi. U prošlosti, stanovništvo Općine Jasenice prvenstveno se bavilo stočarstvom i maslinarstvom po kojem je Maslenica dobila i ime, ali i priskrbila samoj Općini visok status na ljestvici hrvatskog maslinarstva. Ipak, u novije

¹ „Baza podataka o hrvatskim poduzećima, kako poslovanje u Hrvatskoj, ponuda roba i usluga“ (web.hgk.hr)

vrijeme, poljoprivreda i stočarstvo polako padaju u drugi plan, maslinarstvo se koristi u vlastite potrebe, dok turizam uzima sve veći zamah.

Maslenica je smještena na samoj obali Novigradskog mora što joj omogućuje da razvije turizam, ali i da upravo taj turizam postane njen glavni element samog razvoja. Pošto je Maslenica smještena „u sredini“, lako su dostupna uživanja raznih prirodnih resursa kojima je njena okolica bogata poput Nacionalnog Parka Paklenica, Parka Prirode Velebit te kanjona Zrmanje. Uz atrakcije poput Tulovih greda, Svetog brda i ušća rijeke Zrmanje, moram navesti i jednu od najpoznatijih špilja u Hrvatskoj, neizostavnu i prekrasnu Modrič špilju čija je istražena dužina čak 829 metara. Uz to, ne smijem zaboraviti ni slavni film njemačkog pisca Karl May-a Winnetou koji je zaživio upravo na kanjonu Zrmanje na području ove Općine te se i danas vrlo uspješno upotrebljava kao turistička atrakcija privlačući brojne turiste dajući im mogućnost rekonstruiranja scena iz filma, ali i koristi za buduće projekte u svrhu turizma o kojima ću govoriti u daljnjem tijeku ovog rada. Kao mogućnosti za razvoj ruralnog turizma na ovom području najviše se izdvajaju način života na prostoru krša i kamena, ali i suhozidi, stare kamene kuće, pašnjaci i krško stočarstvo. Kao prirodne vrijednosti, ali i turistički resursi koje ovaj kraj posjeduje, a koji se mogu iskoristiti kao elementi privlačnosti za razvoj, najviše se ističu turizam zaštićene prirode te adrenalinski i aktivni turizam.

2. Ciljevi i svrha

Cilj ovog rada je ispitati mišljenja stanovnika Maslenice, ali i stručnih ljudi koji djeluju na tom području o razvoju turizma i njegovom utjecaju na ekologiju u samom mjestu, te na taj način utvrditi je li koncept održivog razvoja turizma primjenjiv u tom mjestu.

Svrha ovog istraživanja je da posluži kao okvir za buduća istraživanja na ovu ili sličnu temu, kako u Maslenici tako i drugdje u Hrvatskoj.

3. Teorijska koncepcija rada

Kako bi se mogao planirati budući razvoj nekog gospodarstva, a posebno turizma, potrebno ga je uskladiti sa načelima održivog razvoja. Već duži niz godina uporno se zanemaruju ekološki problemi uzrokovani procesima urbanizacije i industrijalizacije, a koji su priznati kao socijalni tek sa vidljivim negativnim učincima na zdravlje čovjeka, društvo

(ekonomiju) i prirodu (Cifrić, 2012). Pošto u ovom radu veliki naglasak se stavlja upravo na održivi razvoj turizma, razmotrit će se održivost u kontekstu održivog razvoja. Održivi razvoj je u okolnostima globalne ekološke krize jedini mogući način prema kojima se razvija gospodarstvo, a da se očuvaju resursi za buduće generacije. „Održivi razvoj nije samo problem razvoja određene destinacije ili nacionalne razine razvoja, nego ovisi i o nekim vanjskim čimbenicima koji utječu na definiranje razvoja i njegovih dugoročnih ciljeva.“ (Vujić, 2005: 59). Upravljanje održivim razvojem postaje sve veći prioritet gotovo svake turističke destinacije, bilo da se radi o regiji, državi ili poslovnom sustavu. „Održivi razvoj turizma podrazumijeva ravnotežu između potrošnje resursa i sposobnosti prirodnih sustava da zadovolje potrebe budućih naraštaja.“ (Vujić, 2005: 59).

„Konceptija održivog razvoja često se poistovjećuje isključivo sa zaštitom okoliša te se s time svodi samo na jedno načelo, načelo ekološke održivosti.“ (Smolčić Jurdana, 2005: 15) Budući da ekološko onečišćenje postaje globalni problem koji se do nedavno prilično zanemario, u analizi koncepcije održivog razvoja nije dovoljno ograničiti se samo na njezinu ekološku dimenziju. Stvarna realizacija održivog razvoja nemoguća je bez poštivanja socijalno-kulturnih karakteristika, ali i tehnološke kao i ekonomske održivosti. „Stoga bi se teorije koje se bave isključivo ekološkom održivošću mogle nazvati ekološkim paradigmama, teorijskim i praktičnim prilozima koncepciji održivog razvoja, ali ne njezinoj potpunoj razradi.“ (Smolčić Jurdana, 2005: 15). Ipak, u novije vrijeme sve se više pažnje pridaje ekologiji. Sve je veća ekološka osjetljivost koja potaknuta spoznajama o uzrocima globalne ekološke krize se odražava na promjene turističkih potreba čime se mijenjaju i sama obilježja turista (Segarić, 2014). Turisti sve više podižu ekološku svijest kao i obrazovanje za okoliš, pa je to ujedno i razlog zašto turistička mjesta koja su na neki način narušena turističkom izgradnjom, kod turista gube na atraktivnosti i oni se sve više okreću prema potrazi za očuvanim destinacijama. Prema Tomić-Koludrović i Petrić (2007) to su tzv. „Novi turisti“ koji su obrazovaniji, ne žele biti dio mase, individualni su, željni istraživanja, sudjelovanja i sl; aktivni su na svojem odmoru, ne vole gužve, žele doživjeti nešto autentično, a posebno uživati u autohtonim delicijama napravljenih od ekoloških i zdravih namirnica. Za Hrvatsku, ovi novi oblici turističke potrebe stvaraju mogućnosti za razvoj onih vrsta turizma koji se temelje na principima održivosti (Segarić, 2014).

Istraživanjem provedenim 2011. godine na otoku Mljetu, htjela se istražiti uloga Nacionalnog parka „Mljet“ u održivom razvoju samog otoka te razvoj turizma na gospodarske, populacijske, ali i ekološke promjene otoka u svrhu procjene njihovog utjecaja

na održivi razvoj. Prilikom istraživanja sakupljeni su podaci o stavovima lokalnog stanovništva na temu utjecaja turizma na sveukupnu kvalitetu života na otoku te njegovom utjecaju na okoliš. Rezultati su pokazali kako dvije trećine ispitanika utjecaj NP-a „Mljet“ smatra pozitivnim, dok petina ga smatra negativnim. S druge strane, gotovo svi ispitanici smatraju kako turizam pozitivno utječe na kvalitetu života. Oni negativni stavovi o utjecaju turizma tiču se razlike između ljetne živosti i zimske depresije, gubitka mira te onečišćenja okoliša u vidu povećanja otpadnih voda i krutog otpada (Šulc, Valjak, 2012).

Istraživanju provedenim 2010. godine nastojalo se identificirati optimalni turistički razvojni smjer otoka Povelja na otoku Braču. Cilj istraživanja bio je odrediti je li održivi tip turizma optimalan za Povelju, te eventualno doći do novih smjernica turističkog razvoja. Primjenjena je kvalitativna metodologija putem polustrukturiranih intervju s ciljanim sugovornicima o njihovim mišljenjima, ali i idejama za turistički razvoj mjesta, kao i njihovim prijedlozima za poboljšanje. Rezultati istraživanja su pokazali kako gotovo svi ispitanici smatraju kako Povelja stagnira, uglavnom se slažu oko potencijalnih točaka investiranja kao što su hotel Galeb, apartmansko naselje Punta i uvala Luke. Također se pokazalo kako većina ispitanika prethodno navedenu stagnaciju vide kao najizgledniji scenarij budućnosti turizma u Poveljima. Najzanimljiviji rezultati su zasigurno oni u kojima se javlja podrška svih ispitanika za održivi model turizma kao najpovoljniju varijantu budućeg razvoja turizma u Poveljima. Prema mišljenju ispitanika, taj tip turizma se može povoljno artikulirati kroz iskorištavanje različitih resursa, prvenstveno misleći na prirodne resurse te proizvodnju vlastite ekološke hrane (Zlutar, 2010).

Iz navedenih prehodnih istraživanja, može se uočiti kako većina ispitanika imaju sposobnost uočavanja pozitivnih, ali i negativnih utjecaja turizma na razvoj i okoliš, što se može shvatiti i kao pokazatelj ekološke svijesti. Ipak, iz prehodnih istraživanja vidljivo je kako ispitanici ipak više pozitivno ocjenjuju utjecaj turizma, te kako ipak veliku prednost daju upravo održivom razvoju.

4. Istraživačka pitanja

1. Opisati turizam u Maslenici
2. Opisati utjecaj razvoja turizma na kvalitetu života mještana Maslenice
3. Opisati utjecaj razvoja turizma na okoliš u Maslenici

4. Opisati zadovoljstvo mještana životom u Maslenici

5. Metodologija

Postoje razne opće prihvaćene definicije metodologije koja je prilikom provođenja samog istraživanja jedna od, ako ne i najvažnija stavka za dobivanje kvalitetnih rezultata, odnosno podataka, kao i njihovu interpretaciju. Prema Sayeru „Metodologija - sugerira pažljivo razmatranje načina proučavanja svijeta da bi ga mogli bolje razumjeti“ (2010: 8). Odnosi se na propitivanje znanstvenih postupaka kao i metoda kojima se dolazi do spoznaja. Naime, ono što valja shvatiti jest da „metodologija“ podrazumijeva reflektivnost, teorijsko razmišljanje o upotrebi metoda u pojedine svrhe, kao i razmišljanje o njihovoj prirodi. Drugim riječima, posrijedi je svojevrsna „znanost“, koja metode upotrebljavane u pojedinoj disciplini ili u pojedine svrhe promatra kao „sustav“ (Petrić, 2015). Cilj ovog istraživanja je ispitati stavove i mišljenja stanovnika Maslenice, ali i stručnih osoba koji uspješno djeluju na tom području o razvoju turizma u tom mjestu, kao i njegovom utjecaju na okoliš. Metoda polu-strukturiranog intervjua korištena je u ovom istraživanju. Ona nam pruža kvalitetan uvid u stavove i mišljenja sudionika, a s obzirom na stečene spoznaje o problematici istraživane teme, želimo dobiti što potpuniji odgovor (Petrić, 2015). U isto vrijeme je prikladna jer omogućuje prirodan tijek razgovora. Sudionici odgovaraju na ista pitanja uz mogućnost nadovezivanja na neka nova ovisno o tijeku razgovora, a istovremeno nisu ograničeni pri odgovaranju.

Istraživanje je provedeno u Maslenici u razdoblju između travnja i lipnja 2016-e godine. Uzorak je precizno odabran i namjeran, a sastoji se od 6 sudionika raznih dobnih skupina, u rasponu od 26 do 45 godina, od toga 3 žene i 3 muškarca. Vodilo se računa o tome da se ispituju mještani koji se bave iznajmljivanjem apartmana i ugostiteljskim poslovima, dakle oni koji imaju prihode od turizma, ali i eksperti, kako bi se vidjelo postoje li razlike u odgovorima.

Intervju se sastojao od 30 pitanja otvorenog tipa. 24 pitanja su bila zajednička, odnosno svi intervjuirani su odgovarali na njih. 3 specifična pitanja odnosila su se na mještane/ke Maslenice i one koji se bave turizmom, a ostala 3 na sugovornike/ce eksperte. 4 intervjua su snimana, a tijekom 2 intervjua vodile su se bilješke uz prethodni pristanak sudionika/ica koji su bili upoznati sa ciljevima i sadržajem istraživanja uz potpisanu

suglasnost o istraživanju. Osobni podaci sudionika/ica pri samoj obradi podataka kao i daljnim procesima istraživanja su ostali anonimni. Nakon provedenih intervjua, svaki je transkribiran tehnikom *verbatim*². Zvukovni zapisi, transkripcije kao i bilješke sa svih intervjua na raspoloaganju su isključivo istraživačici, a radi očuvanja anonimnosti sugovornika/ca dodjeljeni su im šifrirani nazivi koji će se u takvom obliku koristiti i u daljnjem prikazivanju rezultata kao i raspravi.

Sljedeći korak nakon transkribiranja je kodiranje. Prema Richards i Morse (2013) ono služi za dobivanje korisnih informacija iz naizgled nestrukturiranih podataka, dobivenih određenim istraživanjem. U rezultatima ovog istraživanja bit će prikazano 5 tema dobivene analiziranjem podataka. Dobivene teme su: turizam u Maslenici, utjecaj turizma na život, utjecaj turizma na okoliš, zadovoljstvo životom, viđenja budućnosti i održivost. Rezultati istraživanja bit će prikazane u daljnjem radu.

6. Rezultati istraživanja i rasprava

6.1. Turizam u Maslenici

Pošto se ovo istraživanje bavi ispitivanjem mišljenja, stavova i iskustava mještana Maslenice o utjecaju turizma na razne komponente života u samom mjestu, interpretaciju rezultata bi valjalo započeti sa opisom turizma. Opis se odnosi na turističku ponudu samog mjesta i kakva je ona u očima sugovornika/ca. Uz to, cilj je vidjeti razlikuju li se viđenja mještana, odnosno onih koji se bave turizmom i eksperata.

Na pitanje postavljeno svim sugovornicima/ama da opišu svoje mjesto, skoro svi su se složili kako je Maslenica predivno mjesto okruženo mnoštvom prirodnih resursa i ogromnih mogućnosti i potencijala za kompletan razvoj, ali da se oni ne potenciraju kako bi trebali.

² „riječ-po-riječ reprodukcija verbalnih podataka gdje su pisane riječi točna replika snimljenih (video ili audio) riječi (Poland, 1995)

Blizina nacionalnih parkova i parkova prirode zapravo nam pruža izuzetne mogućnosti ali to slabo koristimo u promidžbi i nemamo nikakvih projekata s čijom bi realizacijom privukli goste osim srpnja i kolovoza. (S_1; 2-5)

Nisu u Starigradu pametniji od nas što su razvili turizam nego što im je Bog da Nacionalni Park Paklenicu. Tako mi imamo taj Velebit kao što imaju i oni i mislim da tu moramo ciljano pogoditi razvoj i to je to. (S_1; 104-108)

Nadalje, ako se orjentiramo na samo okruženje Maslenice, tu se pružaju ogromne mogućnosti za razvoj avanturističkih sportova. Od putovanja brodom kroz Ušće Zrmanje, od jet ski-a, od planinarenja Velebitom, posjet lokaciji snimanja popularnog Winnetou koje Njemci obožavaju, brdskog turizma i tako dalje. Ogromne mogućnosti koje se ne iskorištavaju. Možda najbolje reći kako ima veće mogućnosti od samog Starigrada koja je najveća konkurencija, ali daleko nerazvijenija. (S_5; 32-36)

Ipak, neki sugovornici/e smatraju kako se trenutno u razvoj Maslenice ulaže dovoljno i kako se ona neprekidno razvija, ali i da je pravi izbor za miran, obiteljski odmor što je ujedno i razlog zašto se neki turisti odlučuju upravo na boravak u Maslenici.

Što se tiče stvarnog stanja naselja, mogu reći sve pozitivno jer se vidi da se naselje neprekidno razvija i proširuje. U zadnjih desetak godina infrastruktura Maslenice se jako izmijenila, izgradili su se brojni objekti, bilo da se radi o vikendicama, apartmanima ili kućama za odmor. Samim time možemo zaključiti kako se upravo time povećava broj osoba koje posjećuju i borave u Maslenici, naročito ljeti, što pozitivno utječe na dobrobit i razvoj cijelog naselja. (S_4; 6-11)

Maslenica je turistički puna potencijala a od toga je jako malo iskorišteno. Tko se želi naspavati u srcu sezone Maslenica je pravi odabir. (S_3; 41-42)

Maslenica je nekako orijentirana, slučajno ili namjerno, prema obiteljskom turizmu, a mir koji nađu u Maslenici je pravi mamac za turiste koji baš to i traže, pogotovo obitelji sa malom djecom. (S_5; 14-15)

Na pitanje o turističkoj ponudi u Maslenici, svi sudionici/e su se složili kako je ona siromašna. Smatraju kako ona treba biti puno šira, da se trebaju promovirati domaći proizvodi, da treba više restorana, kafića na plaži i da trebaju biti uključeni drugi oblici turizma, a ne samo sunce, more i plaže.

„ponuda je dosta oskudna, slabo razvijena u usporedbi sa onim kakva bi ona mogla biti.“ (S_5; 12)

Turistima se od sadržaja nudi sunce i plaza, a na meniju riba i meso iz Metroa, sve apsolutno pogrešno. Koliko imam saznanja postoje želje i interesi privatnog sektora za razvijanje drukčijih oblika turizma koji bi kroz cijelu godinu koristio bogomdani resurs, ali na politici je da ponudi platform za takav razvoj (S_6; 21-24)

Pa, ovog trenutka nažalost ne nudimo puno. Nema dovoljan broj ugostiteljskih objekata a ono što nudimo u Maslenici je sunce, more, relativno dobro uređene plaže i smještajni kapaciteti, apartmani i sobe. To je to, i imamo nešto ovog avanturističkog turizma, izlete na Velebit i to je to. (S_1; 7-10)

Maslenica ima itekakav potencijal da i na tom polju bude bolja i naprednija od drugih, primjerice razni oblici avanturizma poput biciklizma jer imamo uređenu i ucrtanu biciklističku stazu, pa penjanje, pa rafting na Zrmanji, tu nam je ušće, pa može biti kayak tour...znači ima široki spektar toga samo se ljudi trebaju udružiti malo, malo počet šire razmišljati. (S_2; 105-109)

Sugovornica_3 i Sugovornica_5 navode kako je presiromašan ljetni program koji je skroz zanemaren, a to smatraju bitnim, kako za turizam tako i za predstavljanje i prodavanje domaćih proizvoda. Misle kako se na taj način može plasirati domaće proizvode na tržište, a samim time promovirati i Maslenicu kao turističko mjesto,

Ima jako malo a svakako treba pokrenuti „kulturno ljeto“. Turistička zajednica konačno treba početi raditi na promicanju kulture i proizvoda ovog kraja (med,maslinovo ulje,ljekovito bilje,meso). Treba plasirati proizvode na razna tržišta. U današnje vrijeme domaći proizvodi su na cijeni, ali nažalost, naši ljudi imaju naviku proizvoditi samo za vlastite potrebe. (S_3; 48-51)

U ovom kraju doslovno svaka kuća ispred ima smokvu. Ako je ne jedu svježu, ljudi ovdje imaju običaj od nje radiiti suhe smokve ali i smokvenjake. Turisti su inače oduševljeni smokvenjacima ali i smokvama općenito. I tu opet nailazimo na problem ljudi. Dakle, rade smokvenjake i suše smokve ali za osobnu upotrebu. Nisu svjesni kako od toga mogu napraviti brand, pa uz to raditi i likere, rakije, kolače, marmelade itd i to prodavati turistima. (S_5; 96-101)

Kada se radi o smještajnoj ponudi u Maslenici, svi sudionici izdvajaju kako se ona trenutno svodi samo na apartmane, odnosno privatne smještaje. Naglašavaju važnost ulaganja u hotele ili hostele, a najviše žale za devastiranim Motelom Plitvice³ koji je izvrsno radio prije rata, a koji zbog vlasničkih zavrzlama trenutno nije u mogućnosti da se stavi ponovno u funkciju. Sugovornic/e naglašavaju kako je on upravo ono što njihovom mjestu treba i da bi se njegovom uspostavom smještajna ponuda dosta proširila.

Evo sad, evo, nažalost u nekim zemljama postoje propisi gdje se to, gdje se to postupno njega natjera da plaća poreze i tako dalje i tako dalje, ovo je jedna klasična priča gdje se ne plaća nikakav porez, ne plaća se ništa. To je strašno. Prava pravcata šteta. (S_1; 33-35)

Stvar je u tom da će se to pozitivno izraziti iz razloga zato što Maslenici fali turistički, neki veliki kompleks koji će vući ljude. Primjerice, da je motel Plitvice u funkciji Maslenica bi imala do 30-40% više posjećenosti. (S_2; 81-83)

Jedna sugovornica je navela kako nije zadovoljna procesom obnova plaža, te smatra kako se radovi događaju jedino u predsezoni, a trebali bi se odvijati cijelu godinu.

Plaže su relativno dobro sređene ali ih treba proširiti i održavati 12 mjeseci u godini a ne samo dva mjeseca. (S_3; 86-87)

Kao najveći problem turističke ponude u Maslenici kao i samog razvoja turizma sugovornici/e navode plaže. Smatraju kako je njihova neuređenost najveći razlog za odbijanje turista, ali i da su u zadnjih par godina vodeći prepoznali taj problem, te su počeli ulagati u sanacije i obnove plaža.

Znači, mi smo imali plažu na kojoj se nije moglo ni pješke proći, sad smo to kao i svake godine obnovili i mislim da ćemo u jednom kraćem razdoblju, u svega nekoliko godina, dobiti jednu šetnicu od tisuću i šesto metara. Ove godine ugrađujemo rasvjetu na cilu plažu i tako dalje, solarnu da vidimo kako će to biti i tako dalje, tako da svake godine nešto ulažemo. Prošle godine smo napravili i jednu rampu malo veću za invalide. (S_1; 41-45)

³ Motel Plitvice nalazi se na parceli od 53.965 metara četvornih, u funkciji je oko 5.500 metara četvornih. Potpuno devastirana zgrada motela koja je bila kategorizirana sa četiri zvjezdice, ima oko 4.200 metara četvornih stambenog prostora, recepciju, 118 soba, cafe bar, disko, kuhinju, hladnjače, market, sanitarne čvorove, frizerski salon, sobu za prijem poslovnih partnera s ugrađenim kaminom, svlačionice, solarni sistem, centralno grijanje, vanjski bazen... Objekt ima uporabnu dozvolu i potrebno je potpuno, temeljito uređenje.

nažalost, malo je sređenih plaža i ima još obalnog područja koje čeka na uređenje, na kojem se stalno radi. Mislim da će to potrajati još koju godinu. (S_4; 152-154)

Kao još jedan veliki problem koji usporava razvoj i obnovu plaža, kao i samog turizma, izdvajaju se stari načini gradnje kuća koje su se gradile cik uz more, ne ostavljajući prostora za javne plaže. Također, dosta ljudi koji posjeduju kuće na takvim područjima svojataju upravo taj dio obale ispred kuće, onemogućavajući boravak drugih, odnosno kupanje na tom mjestu.

Ima ljudi koji se vraćaju, većina jako pozitivno odgovara a ono što im je do sad predstavljalo najveći problem i najviše zamjerali je uređenje plaža. Razlog je što, vrijeme kad se počela razvijati Maslenica, iza rata, kuće su se gradile praktički u moru. Mislim, zna se što je obalni pojas i koliko kuće moraju biti udaljene od mora i tako dalje. Dosta često vlasnici tih kuća podrazumijevaju da je mulo ispred njihove kuće njihovo i onda stave natpis „Private“. Normalno da će turisti produžiti dalje. Nažalost, zbog ajmo reći utjecaja ilegalne gradnje, rezultat je takav kakav je. (S_2; 101-105)

Evo, mislim da je...problem je još u tome što je u vrime socijalizma prevelika izgrađenost preblizu mora pa smo mi uvjetovani tim stvarima i ne možemo dovoljan broj parkirnih mesta, svega što bi trebalo da to dobro izgleda, a i s druge strane to je mogućnost poduzetnicima da negdje na svojoj zemlji umjesto soba naprave jedno kvalitetno etažno parkiralište. (S_1; 46-50)

Po odgovorima sudionika/ca na pitanja vezanih za turizam u Maslenici, može se zaključiti kako skoro svi sudionici/ce smatraju kako Maslenica ima puno potencijala za razvoj u jedno od vodećih turističkih mjesta toga kraja, ali da se ne ulaže dovoljno. Smještajni kapaciteti se svode samo na privatne smještaje, dok ostale vrste smještaja poput hotela, hostela i kampova kronično izostaju. Najviše zamjerki pridodaju uređenju plaža, manjku ležaljki, tuševa i slično. Eksperti navode kako se sve više ulaže u sami razvoj turizma, obnovi plaža, dok oni koji se bave turizmom više kritiziraju poteze vodećih smatrajući kako se to sve sporo odvija. Skoro svi sugovornici/ce kritiziraju manjak ljetnog programa kao i uvrštavanje domaćih („homemade“) proizvoda poput meda, proizvoda od smokava, maslina i slično u turističku ponudu. Ipak, sugovornici su složni u tome da se promjene događaju, sporijim tempom, ali su sretni što se pomiče s mjesta. Poprilično su optimistični što se tiče razvitka turizma, kao i turističke ponude u skorjoj budućnosti.

6.2. Utjecaj turizma na život

Bio on potpuno razvijen ili tek u razvoju, turizam kao pojava utječe i na samu kvalitetu života. Naravno, ono što sugovornici/ce najviše izdvajaju kao najpozitivniji aspekt turizma je definitivno onaj financijske prirode. Mještani koji se bave iznajmljivanjem naglašavaju kako je turizam dobar izvor zarade, a blizinu Zadra izdvajaju kao ključan aspekt za neke veće poslove, kao i blizinu Obrovca koje im kao administrativno sjedište omogućuje da izbjegnu gužve i čekanja kroz koje bi morali prolaziti u Zadru. Također, dijele mišljenje kako je ovo idealno mjesto za osnivanje obitelji.

Prednosti su što administrativno sve rješavamo u Obrovcu pa to ide puno brže nego npr. U Zadru, život u maloj sredini je sigurniji, lakše je odgajati djecu, puno je bolja komunikacija među ljudima. (S_3; 139-131)

U Maslenici su što imamo gotovo sve ustanove potrebne za funkcioniranje jedne zajednice, također nam je prednost i blizina grada Zadra, imamo blagu sredozemnu klimu, očuvan okoliš, prekrasnu planinu i bistro more koje privlači brojne turiste. Što se tiče nedostataka, najveći nedostatak je manjak radnih mjesta zbog čega mladi odlaze. (S_4; 238-242)

Eksperti su pak puno oprezniji prilikom opažanja utjecaja turizma na kvalitetu života u Maslenici. Izdvajaju činjenicu kako prilikom ljetnih mjeseci, kada u Maslenici obitava pet puta više ljudi nego zimi, dolazi do problema sa kanalizacijskim sustavima koji zbog manjka sredstava, ali i zastarjelosti ne mogu provesti toliki obujam fekalija koji Novigradsko more dovodi u opasnost od mogućeg zagađenja.

Sigurno da taj veliki broj ljudi zahtjeva ogromna ulaganja u infrastrukturu na primjer. Mi u zimskim mjesecima imamo tu svega nešto manje od tisuću stanovnika, a liti imamo pet tisuća. Niti jedan racionalan pristup projektu ne može biti isplativ. Ee, znači, što god napravimo je podložno i pojačanom tehničkom održavanju i još moš zamisliti kad liti to sve, sve te fekalije i koliko toga ima a zimi toga toliko nema i kako sad prilagoditi, dimenzionirati to. (S_1; 92-96)

Znači, to je neki od glavnih problema. Nema kvalitetnog kanalizacijskog sustava jer je skup i tako dalje. Znači, to su te neke stvari koje su se mogle regulirati puno prije

nego sada. Mislim da se to moglo riješavati kad je trebalo, na samom početku. (S_2; 142-144)

Svi sugovornici su se složili kako turizam pozitivno utječe na kvalitetu života u Maslenici. Oni koji se bave iznajmljivanjem uz dodatnu zaradu, turizam vide kao priliku za proširenje poznanstava, obogaćivanje kulturnog, ali i društvenog kapitala čovjeka kao i širenje osobnih vidika. Nadalje, vole osjećaj kada ljeti izađu u šetnju, a putem sretnu veći broj nepoznatih ljudi koji kao i oni uživaju u blagodatima mjesta ili kad sjednu u kafić pun ljudi. To im stvara osjećaj pozitivne. Nasuprot njima, eksperti na ovaj aspekt više gledaju kritički, odnosno službeno. Veći broj ljudi za njih predstavlja strepnju od moguće ekološke katastrofe zbog zastarjelih i nedovoljno dimenzioniranih kanalizacijskih sustava. Dakle, možemo reći kako se pogledi eksperata na turizam i njegov utjecaj na kvalitetu života dosta razlikuje od viđenja ljudi koji se bave iznajmljivanjem ili ugostiteljstvom.

6.3. Utjecaj turizma na okoliš

O utjecaju turizma na okoliš i prirodu Maslenice, skoro svi sudionici su bili složni u tom da turizam kao i sami turisti utječu na okoliš, ali ne u tolikoj mjeri da to postane problem. Navode kako puno veći problem po okoliš stvara domaće stanovništvo, dok većina turista ima razvijenu ekološku svijest kao i naviku razdvajanja otpada.

Turisti se ponašaju onako kako im to mi sugeriramo. Oni su naši gosti i prihvaćaju naša pravila. Ako im kažete, razvrstavaju otpad. (S_3; 114-115)

mislim da ga turisti ne uništavaju koliko lokalno stanovništvo. Teški otpad se baca svugdje. Primjerice, prema staroj Jaseničkoj cesti dođu na razne ideje. Pa tu ću ostaviti kauč, pa tu frižider, pa ću popuniti onu tamo rupu. Mislim da je takvo ponašanje puno veći problem od samih turista. Turistička zagađenja se mogu zanemariti (S_2; 139-142)

Ipak, Sugovornik_1 navodi kako tzv. dnevni turisti zagađuju okoliš ostavljajući dosta smeća nakon boravka na plaži.

Mi imamo jako puno dnevnih turista iz Like, iz Bihaća i tako dalje, dakle tamo živi nekoliko tisuća ljudi i oni su tu kod nas za par sati, oni dolaze i ostavljaju smeće po

plažama jer im se ne da to nositi sa sobom kući. I mi imamo efekt stalnog zagađenja u prirodi. (S_1; 130-132)

Ono što se najviše naglašavalo prilikom intervjuiranja sudionika/ca i što su skoro svi sugovornici izdvojili kao ekološku prijetnju su bazeni⁴ lužine bivše tvornice glinice⁵ - Jadrana iznad Obrovca u području Općine Jasenice, udaljeni samo par kilometara od Maslenice, usmjerili su me na taj mogući ekološki problem. Ekološki stručnjaci, aktivisti, ali i vodeći kao i mještani Maslenice, bazene smatraju opasnim za okoliš kao i zdravlje ljudi.

Naše područje nažalost ima nekoliko točaka koje treba popraviti. To su bazeni lužine koji definitivno loše utječu na okoliš, a tu su i rudokopi koji su nastali u vrime Jugoslavije i to je u nadležstvu države da to odradi. (S_1; 122-14)

Mislim da su veći problem bazeni lužine. Bazeni lužine ugroza su za cijeli estuarije (Ztmanja, Novigradsko i Karinsko more), no problem je to o kojemu nitko ništa ne govori i nitko ništa ne poduzima, loptica koja se prebacuje od jedne vlasti do druge, tragedija koja može nastati u slučaju pucanja bazena mogla bi dovesti do apsolutnog zagađenja cijelog estuarija, a time i raseljavanja stanovništva kakvo je viđeno jedino u ratovima. (S_6; 31-35)

Sugovornica_5 bila je jedina koja ne negira štetnost bazena lužine, ali smatra kako je u prošlosti, prije procesa zatrpavanja samih bazena šteta po okoliš, kao i zdravlje ljudi bila puno veća nego što je sad.

Trenutno su oni zatrpani, pa se štetnost dosta smanjila, zapravo se drastično smanjila, no prije koju godinu kada nisu bili zatrpani su bili dosta velika prijetnja, kako samom okolišu i životinjskom svijetu tako i samim ljudima. Dosta velika površina oko bazena je bila doslovno crvena od lužine. Biljki nije bilo, samo kamenja iako su naravno na tim mjestima biljke prije postojale. Naravno, daleko poznata

⁴ „Tu se nalaze dva stara i dotrajala bazena na poroznom tlu površine 10 nogometnih igrališta u kojima je zaostalo oko 860 000 četvornih metara crvenog mulja i 650 000 četvornih metara otpadne natrijeve lužine. Lužina iz bazena zagađuje nekih 136 km² površine u okolici bazena“

„Iz mega-spremnika nošene vjetrom, kapljice aerosola agresivne natrijeve lužine stvorile su stravičnu kataklizmičku sliku okoliša . Dogodile su se i dvije havarije na postrojenjima bazena: otpilane cijevi koje su višak lužnate vode iz bazena sprovodile natrag u spremnike u krugu bivše tvornice-sada ta voda ide u okoliš i ispuštanje lužine iz jednog od metalnih spremnika čime se povećala koncentracija lužnatosti

⁵ „Započela s radom u siječnju 1979. godine i proizvodila je oko 300 000 tona glince godišnje. Zatvorena je 1981 zbog nerentabilnosti i nedostatka vlastite proizvodnje. Danas je mnogi nazivaju ekološkom bombom. Opasne kemikalije koje su nastale kao nusprodukt proizvodnje su: natrijeva lužina i crveni mulj koji sadrže visoke koncentracije teških metala, mazut, Aluminijev hidant (prerađen boksit), azbest i radioaktivni elementi. Danas je mnogi ekološki stručnjaci nazivaju „ekološkom bombom“.

Maslenička bura stvari bi dodatno zakomplicirala. Raznosila bi te čestice lužine tako da je to zahvatilo dosta veliko područje. Ne samo to, postojale su indicije da su upravo ti bazeni i sama lužina zaslužni za povećanu smrtnost okolnog stanovništva od raka. (S_5; 144-151)

Prema izvješću Ministarstva zaštite okoliša i prirode⁶ iz 2014. godine, odobren je „Program sanacije bazena crvenog mulja i lužine bivše tvornice glinice u Jasenicama“. U njihovom obrazloženju stoji kako ukupna količina lužine u oba bazena iznosi 419.439 m³ dok je procijenjena količina crvenog mulja 1.420.000 m³. Za sanaciju bazena odobren je scenarij 1⁷. U blizini zahvata nalaze se područja očuvanja za vrste i stanišne tipove „HR5000022 Park prirode Velebit“, „HR4000030 Novigradsko i Karinsko more“ i „HR2000641 Zrmanja“ te područje očuvanja značajno za ptice (POP) „HR1000022 Velebit“. Što se tiče točno onog što nas zanima, a to je utjecaj na okoliš, u rješenju stoji kako je utjecaj na ekosustav postojao uslijed raznošenja čestica vjetrom (bura). Navode kako je prilikom sanacije od 2006. do 2011. godine bitno smanjena površina na kojoj je crveni mulj dostupan za raznošenje vjetrom, te kako nije zabilježen nikakav negativan utjecaj onečišćene lokacije na površinske ili podzemne vode. Ipak, utjecaj na vode moguć je u slučaju gubitka funkcije obodnih vododrživih nasipa, te u slučaju potresa, čime trenutno stanje predstavlja neposrednu opasnost za okoliš i područja ekološke mreže.

Može se zaključiti kako sudionici/ce turizam kao ni same turiste ne smatraju čimbenicima koji negativno utječu na okoliš, već prema njihovim izjavama veću prijetnju odnosno, zagađenje uzrokuju sami mještani Maslenice. Osnovno je mišljenje sugovornika/ca da su bazeni lužine primarni onečišćivači okoliša, te da oni uvelike utječu na sam okoliš, ali i zdravlje ljudi. Mnogi ekološki aktivisti i stručnjaci smatraju kako su bazeni još uvijek jedna velika prijetnja ekosustavu, ali i veliki onečišćivači okoliša. Ipak, ne postoje neka velika trenutna istraživanja o ovom problemu koji bi sa sigurnošću, znanstvenim metodama potvrdili postoji li još uvijek negativan utjecaj bazena na ekosustav i okoliš. Za sada se možemo osloniti jedino na službeno izvješće Ministarstva zaštite okoliša i prirode koji navode kako nema negativnog utjecaja na ekosustav, ali da bi u ekstremnim uvjetima poput potresa moglo doći do pucanja tih istih bazena uzrokujući ogromne štete po okoliš. Dakle,

⁶http://www.mzoip.hr/doc/11092014_-_program_sanacije_bazena_crvenog_mulja_i_luzine_bivse_tvornice_glinice_u_jasenicama.pdf

⁷ „Postupak sanacije vršio bi se solidifikacijom crvenog mulja i njegove mješavine s mineralnim agregatom do dna bazena, te laganim površinskim brtvljenjem velikog bazena, pražnjanjem sadržaja malog bazena i isparavanjem lužine. Za završetak sanacije potrebno je 5-8 godina“

ako se oslanjamo na službeno rješenje Ministarstva zaštite okoliša i prirode o utjecaju bazena lužine na okoliš, možemo vidjeti da je mišljenje mještana neopravdano, ali i da je takvo razmišljanje duboko ukorijenjeno u njihov stil života.

6.4. Zadovoljstvo životom

Za razliku od života u većim gradovima poput Zadra koji je dinamičan i užurban, život u Maslenici odlikuje mir i lagani tempo života. Sugovornici/ce život u Maslenici opisuju kao skoro pa idealan. Posebno naglašavaju blizinu Zadra koja im je jako bitna, ali i mir koje im njihovo mjesto pruža.

Meni odgovara sve jer Zadar nije daleko. Imam sve potrebno za život. (S_3; 127)

Pa ja sam jako zadovoljan. Naravno, uvijek može biti bolje, ali ja to vidim kao još jedan izazov u kojem ja moram napraviti nešto da meni, mojoj obitelji ali i zajednici bude bolje. Mislim da imamo savršene uvjete, samo ih trebamo znati iskoristiti. (S_2; 160-162)

Ja sam zadovoljna. Ja inače ne volim gradove i gužvu a Maslenica mi dođe kao idelna. Doslovno sam za 15minuta u Zadru ako nešto tribam. Ja osobno volim reći kako ćemo kroz kojih desetke godina i biti predgrađe Zadra. Sve u svemu, zadovoljna sam. Radim, trudim se i dobro mi je. Imam sve što mi treba za kvalitetan život. Na kraju krajeva, danas sutra kad budem imala dite, ovo će biti idealno okruženje za odgoj. (S_4; 181-185)

Kao problem koji zasigurno otežava život u Maslenici je manjak radnih mjesta zbog čega mještani najčešće moraju voziti na posao u Zadar, Obrovac pa i dalje. Također, zbog veličine samog mjesta, sugovornica_3 kao jedini nedostatak života u Maslenici vidi manjak obrazovanih i stručnih ljudi koji su odlučni u pokretanju nekih projekata koji bi pomogli zajednici.

Život u maloj sredini je sigurniji, lakše je odgajati djecu, puno je bolja komunikacija među ljudima. Najveći nedostak je zapravo što nas je premalo i za ostvarenje projekata bilo kakve vrste nema dovoljno stručnih i motiviranih ljudi za rad. (S_3; 130-132)

Prednosti života u Maslenici su što imamo gotovo sve ustanove potrebne za funkcioniranje jedne zajednice, također nam je prednost i blizina grada Zadra. Najveći nedostatak je manjak radnih mjesta zbog čega mladi odlaze. (S_4; 238-241)

Ipak, kada je riječ o mladima, te kakve mogućnosti za njih pruža Maslenica, izjave su dosta pesimističnije. Ima svega jedan kafić na samoj plaži, ali njegovo radno vrijeme je do 12:00h ili maksimalno 1:00h ujutro. Mladima je to rano za ići kući, pa se moraju skupljati po plažama kupujući alkohol u trgovini. To je loše jer može imati teške posljedice za njih. Alkohol u trgovini je jeftiniji nego u kafiću, oni kupe puno veće količine nego bi si mogli priuštiti u kafiću, što dovodi do toga da se dovedu u opasnost od alkoholne kome jer na plaži nisu pod ničijim nadzorom. Nadalje, druga opasnost predstavlja činjenica da pošto nemaju gdje „partijati“ cijelu noć, idu u okolna mjesta autima dovodeći u opasnost sebe i putnike, ali i ostale sudionike u prometu.

Mislim da bi se trebao više razviti noćni život i organizirati razne zabave kako bi se mladi više zadržali u Maslenici i nemali potrebu odlaziti u druga mjesta gdje je noćni život bolji. Jer nemaju izbora nego ići ako se žele zabaviti a to odmah prelazi u rizik ako uračunamo alkohol, tako da.. (S_2; 229-233)

Mladi u Maslenici nemaju nikakvih sadržaja za zabavu tokom zime a ljeti odlaze u susjedna mjesta koja nude određene sadržaje. Nama roditeljima to nije nikako drago jer se često dovode u opasnost. Ne samo sebe nego i druge, a ne možeš im zabraniti da se zabavljaju. Nisu oni krivi što nemaju di izaći u mistu. (S_3; 121-124)

Ima jako puno mogućnosti za to ostvariti, od samog mjesta tog gdje bi se izlazilo jer ima dosta izoliranih djelova gdje bi se to moglo ostvariti a da se ne remeti mirni aspekt samog mjesta. E sad, to je podosta veliko ulaganje i to bez ikakvih temelja tako da, koliko je to bliska budućnost, stvarno ne znam. (S_5; 127-130)

Sudionica_4 smatra kako mladi nemaju baš mogućnosti za život u Maslenici upravo zbog prethodno navedenog manjka radnih mjesta što kroz određeno vrijeme uzrokuje i njihov odlazak.

„Mislim da mladi nemaju puno izbora što se tiče života i rada u Maslenici, nažalost, dosta mladih je nezaposleno te su prisiljeni napustiti Maslenicu i tražiti poslove izvan naselja a u zadnje vrijeme, puno njih i napušta Hrvatsku.“ (S_4; 224-226)

6.5. Viđenja budućnosti

Kada govorimo o viđenjima budućnosti u Maslenici, mišljenja sugovornika/ca su ista. Svi oni velike nade ulažu u projekt koji bi se trebao realizirati 2018. godine, a već prve goste primiti 2019e godine. Radi se o tematskom parku Winnetouland čiju je realizaciju odobrila i Vlada Republike Hrvatske⁸.

Taj projekt bi trebao se realizirati negdje 2018. a 2019. imati prve goste. Cca investicija je nekih 10-ak milijuna eura. To se nalazi, znači, na mikrolokalitetu Pariževička glavica odnosno na po' puta između Jasenica i Zatona Obrovačkog. (S_1; 21-23)

Cilj projekta je produžiti turističku sezonu koja bi trajala cijelu godinu, a ne samo ljeti, ali i omogućiti nova radna mjesta. Vodeći procjenjuju kako bi u Winnetouland godišnje moglo doći stotine tisuća posjetitelja, te kako bi im ovaj projekt omogućio veliki korak naprijed u turizmu. Prema ekspertima, razvijalo bi se ugostiteljstvo, iznajmljivanje soba, ali i omogućilo adaptaciju starih kuća u potencijalne sobe za iznajmljivanje ili čak konobe, a ne isključuju ni mogućnost gradnje velikog hotela. Na taj način, uz čari Winnetou-a i indijanskog duha promicala bi se tradicija ovog kraja, kao i kulturni običaji.

Znači, tu neće dolaziti samo gosti oni koji dolaze u Hrvatsku radi mora i sunca nego će dolaziti i izvan te špice u Srpnju i Kolovozu što će produžiti turističku sezonu što se uklapa u strategiju Hrvatske za razvoj turizma, što će dati prigodu zaleđu Maslenice odnosno starim, napuštenim, kamenim kućama da se adaptiraju i da se planira gradnja podgorskih konoba i mislim da se to može iskoristiti i za obnovu starih stanova na Velebitu. Također, tu će se moći zaposliti dosta ljudi što je dakako ogroman plus. (S_1; 15-19)

Kao prvo, produljivanje senzualnosti. Znači, gosti koji pretežno dolaze zbog Winnetoua najčešće dolaze u predsezoni i podsezoni prema njihovim kapacitetima koji jesu. Od broja zaposlenih do broja primajućih soba. Koliki će biti kapacitet hotela, je li na zadovoljavajućoj razini i više na žalost ne smijem pričat o tome. Stvar je u tom da će se to pozitivno izraziti iz razloga zato što Maslenici fali turistički, neki veliki kompleks koji će vući ljude. Položemo velike nade u ovaj projekt, nadam se da ćemo ih i ispuniti. (S_2; 78-82)

⁸ <https://vlada.gov.hr/UserDocImages//Sjednice/2014/166%20sjednica%20Vlade//166%20-%2014d.pdf>

Mogu reći da sam oduševljen tim projektom. Takvi brendovi ranije su bili zanemareni, no privatni kapital i inicijativa uz podršku jedinice lokalne samouprave mogli bi napraviti turističko čudo takvim projektom. (S_6; 75-78)

Reakcije mještana na ovaj projekt su jako pozitivne i optimistične, a očekivanja prilično visoka. Kao i eksperti, očekuju da će taj projekt omogućiti razvoj turizma i same općine. Optimistični su da će privući veliki broj turista, te da će jednog dana njihova općina postati jedinstvena senzacija, kako za turiste tako i za cijelu Hrvatsku. Naravno, posebno se vesele novim radnim mjestima koja smatraju ključnim za život u ovom kraju.

To je dio koji bi zasigurno poboljšao našu poziciju i produžio sezonu, a ono najvažnije omogućio bi otvorenje novih radnih mjesta što je najpotrebnije za naš kraj. Veselim se doživjeti to ostvarenje. Volim virovati da će se i ostvariti. (S_3; 78-80)

mislim da to može jako pomoći ne samo Općini, već i širem području da se turizam podigne na viši nivo. To će sigurno još više privući brojne goste, a samim time cijela općina i njezini stanovnici će imati veće prihode. Taj projekt je svima nama, kako mještanima tako i nama ugostiteljima velika nada za napredak. (S_4; 131-135)

6.6. Održivost

Pitanja održivosti postavljena su ekspertima koji su se složili kako razvoj Maslenice nije u skladu sa održivim razvojem, a razlozi su različiti. Neki navode kako je glavni problem prekapacitiranost kuća na samoj obali i nerazvijen kanalizacijski sustav, koji u ljetnim mjesecima ne funkcionira kao u zimskim povećavajući opasnost od zagađenja okoliša, prvenstveno mora.

Ne, prekapacitiranost obale kućama i apartmanima rezultira ogromnom količinom fekalija u vrlo kratkom roku koju okoliš nije u mogućnosti konzumnirati, što dovodi do pojave fekalnih onečišćenja mora u špici sezone, a takav obrazac ponašanja mogao bi dovesti do negativnog publiciteta i odlaska jedne perspektivne grane u nepovrat. (S_6; 107-110)

Nadalje, navode kako djelatnost poput ribarstva može biti glavni nositelj održivog razvoja, no ljudi imaju tendenciju da se njime bave samo za vlastite potrebe, kao i maslinarstvom. To dovodi do toga da ugostitelji koji nude svježu ribu u vlastitom restoranu,

po tu ribu moraju ići u okolna mjesta jer prilikom kupnje žele potvrdu o svježini i datumu ulova, odnosno, žele račun koji naravno lokalni stanovnici nemaju jer nisu registrirani. Sugovornik_2 uz ribarstvo kao i sugovornik_6 naglašava problem obalnog pojasa i izgradnje kuća na tom području.

Ok, imamo turizam i on se svake godine sve više i više razvija, ali osim sunca i mora turistima nudimo jako malo. Ribarstvo nam ne postoji, ljudi love ribu samo za vlastite potrebe dok ja na primjer, kao vlasnik jedinog restorana tu moram po ribu u okolna mjesta. Također, imamo velikih problema sa neodređenim oblanim pojasom što rezultira kućama u moru i nemogućnost izgradnje normalne pješčane plaže i slično. Imamo još puno toga napraviti da bi bili u skladu održivog razvoja. (S_2; 164-169)

Sugovornik_1 također se slaže kako Maslenica trenutno baš nije u skladu sa održivim razvojem. Smatra kako je dva do tri mjeseca bavljenja turizmom jednostavno premalo, te kako uz to jednostavno nema domaćih proizvoda za ponuditi. Oni ljudi koji imaju malo poljoprivrede imaju je samo za vlastite potrebe, a turistima se uopće ne nude. Navodi kako se nada da će se to promijeniti u skoroj budućnosti dolaskom Winnetoulanda.

Ja mislim da je ukupni razvoj turizma u Hrvatskoj bez strategije i da nosi dosta negativnih posljedica zato što smo dezorganizirani. Zato što turizam na bazi od dva mjeseca, bez proizvoda vlastitih proizvoda jednostavno nema smisla. A trenutno, toga nama kronično fali. Ja se nadam da će se to u bliskoj budućnosti prominiti, kad nam dođe Winnetou. (S_1; 160-164)

7. Zaključak

Istraživanje na temu održivog razvoja turizma u Maslenici provedeno je kvalitativnom metodom, polu-strukturiranim intervjuom. Ispitala su se mišljenja mještana koji se bave turizmom, ali i eksperata o dosadašnjem razvoju turizma i njegovom utjecaju na kvalitetu života i okoliša, te se pokušalo utvrditi jesu li prisutni elementi održivosti i koje su moguće prepreke u ostvarivanju održivog razvoja turizma u mjestu Maslenica. Sugovornici/e iskazuju u svojim odgovorima optimizam glede budućeg turističkog razvoja. Posebno važnim, sugovornici/e smatraju izgradnju Winnetou parka koji bi kao turistička atrakcija mogao doprinijeti produženju sezone čime bi se smanjio sezonski pritisak na okoliš i osigurala nova

radna mjesta za mlade ljude. Time bi se osim ekološke komponente održivosti zadovoljila i socijalna komponenta. Negativna mišljenja sugovornici/e izražavaju glede uređenja plaža, te se smatra da nedostaje atraktivnih sadržaja. Ovakvo mišljenje može biti jedna od prepreka održivom razvoju turizma, zato što uređenje okoliša za potrebe turizma uvijek zahtijeva određene transformacije prirodnog okoliša. Zanimljivo je da mještani priželjkuju revitalizaciju motela Plitvice koji je bio tipičan za masovni turizam, a koji se u literaturi navodi kao najnepoželjniji oblik turizma, jer je u svojoj najintezivnijoj fazi u mnogim mjestima doveo do nepopravljivih ekoloških šteta, a time i do pada atraktivnosti. Ovo razmišljanje je u opreci sa strategijom županijskog razvoja koja prednost daje selektivnim oblicima turizma koji su manje štetni za okoliš. Dosadašnji razvoj turizma je donio negativne posljedice u vidu izgradnje kuća za potrebe turizma uz samu obalu, čime se smanjio najatraktivniji dio obale, a time dugoročno ugrozio neobnovljivi prirodni resurs. Sugovornici/e ističu nedovoljnu ponudu autohtonih prirodnih proizvoda, poput meda, ljekovitog bilja i sličnih proizvoda koje „novi“ turisti izuzetno cijene, a čime bi se potakla njihova proizvodnja, te se plasirali na tržište kroz turizam. Sugovornici/e su mišljenja da kulturni resursi nisu dovoljni valorizirani kroz turizam, iako ih u najbližoj okolini ima. Svi sugovornici/e su naveli bazene lužine bivše tvornice Glinice kao najveću prijetnju okolišu, no istraživanja Ministarstva zaštite okoliša i prirode pokazuju kako je to zagađenje bilo puno jače u prošlosti, te kako sad nema opasnosti za ekosustav, no da bi moglo biti u slučaju ekstremnih uvjeta poput potresa prilikom čega bi došlo do pucanja bazena uzrokujući neopisive štete po ekosustavu u njihovoj okolini. Blizina Zadra, sigurnost, idealni uvjeti za osnivanje obitelji, ali i mir koji Maslenica pruža, navedeni su kao glavni razlozi zadovoljstva životom u Malenici koji je dosta visok. Naravno, slažu se da neke stvari treba poboljšati, ali su generalno dosta zadovoljni i nemaju namjeru seliti se. Ostanak mladog radno sposobnog stanovništva jedan je od najvažnijih preduvjeta održivog razvoja, jer je u uvjetima depopulacije bespredmetno govoriti o održivosti. Dakle, kao najčešći problem, sugovornici/e navode prekapacitiranost obale, ilegalnu gradnju kuća i nedefiniran obalni pojas, što rezultira nemogućnosti izgradnje velike pješčane plaže. To je problem koji je dosta dubok i za koji trenutno nemaju nikakvo rješenje. Također, izdvajaju kanalizacijski sustav koji je neadekvatan za broj ljudi koji se nalazi u Maslenici tijekom ljetnih mjeseci i koji predstavlja moguću opasnost po okoliš. Uz to, smještajni kapaciteti se svode samo na privatne smještaje, kronično fali hostela, hotela, ali i auto-kampova koji bi povećali ne samo smještajni kapacitet, nego i izbor vrste smještaja što bi rezultiralo još većom posjećenosti. Sugovornici/e priželjkuju intenzivan turistički razvoj koji bi osigurao ekonomsku i donekle socijalnu

održivost. No, pitanje je da li će takav razvoj ukoliko se ne bude promišljeno i odgovorno planirao osigurati dugoročno i ekološku održivost. Nažalost, ne postoje prijašnja istraživanja koja bi služila kao usporedba za rezultate dobivene ovim istraživanjem, no ovaj rad se u budućnosti može koristiti kao podloga za istraživanje na sličnu ili istu temu, uz moguće povećanje uzorka. Dobiveni podaci se mogu koristiti kako bi pomogli u kreiranju turističke ponude koja bi bila u skladu s razvojnim mogućnostima Maslenice, a koja ne bi ugrozila daljnji razvoj u skladu s načelima održivosti.

8. Prilozi

8.1. Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju za potrebe završnog rada

Ime sugovornika/ce: _____

Istraživač/ica: _____

1. Pristajem sudjelovati u istraživanju. Obaviješten/a sam o pojedinostima istraživanja i o njima posjedujem odgovarajuće pisane informacije.
2. Ovlašćujem istraživača/icu da koristi podatke dobivene putem intervjua.
3. Potvrđujem da:
 - a) Razumijem da je moje sudjelovanje dobrovoljno i da se mogu povući u bilo koje vrijeme bez navođenja razloga i bez ikakvih posljedica.
 - b) Podaci intervjua bit će korišteni isključivo u svrhu ovog istraživanja.
 - c) Povjerljivost podataka zajamčena mi je prema etičkim pravilima znanstvenog rada.
 - d) Obaviješten/a sam da će intervju biti sniman diktafonom i transkribiran.

e) Razumijem da nijedan dio razgovora koji će biti korišten za publikacije neće sadržavati podatke koji bi mogli ukazivati na moj identitet.

f) Razumijem da će podaci iz razgovora (transkripti i audio snimke) biti sigurno pohranjeni na primjeren način.

Potpis _____ Potpis: _____

(Sugovornik/ca)

(Istraživač/ica)

Mjesto i datum: _____

8.2. *Protokol istraživanja*

Protokol za mještane/ke i iznajmljivače/ice:

1. Kakva je turistička ponuda u Maslenici?
2. Kakva je uređenost plaža?
3. Kakav je zabavni program ljeti?
4. Kakva je gastronomska ponuda?
5. Kakvi su smještajni kapaciteti?
6. Što mislite da nedostaje u Maslenici, a moglo bi poboljšati turističku ponudu?
7. Ima li Maslenica neke prirodne, kulturne ili povijesne znamenitosti?
8. Upuštaju li se mještani Maslenice sve više u iznajmljivačke vode?
9. Kako turizam utječe na mještane Maslenice?
10. Koliko dugo se bavite turizmom?
11. Jeste li zadovoljni trenutnim stanjem kao iznajmljivač/ica?

12. Koji su nedostaci rada s turistima, ako ih ima?
13. Što mislite utječe li povećanje broja turista na okoliš u Maslenici?
14. Koliko radite na očuvanju okoliša?
15. Smatrate li da Maslenica kao turističko mjesto treba više ulagati u ekologiju?
16. Smatrate li da Maslenica ima resurse za eko-proizvodnju te možda da to postane jedan od njezinih zaštitnih znakova (brand)?
17. Kakav je život mladih u Maslenici, imaju li dovoljno mogućnosti za život?
18. Postoji li noćni život u Maslenici?
19. Smatrate li da se u turističku ponudu Maslenice trebaju uvesti i noćni klubovi?
20. Koliko smatrate važnim dobar noćni život za mlade za razvoj turizma u Maslenici?
21. Smatrate li da se u Maslenici treba uvesti više kulturnih događanja?
22. Kako ste zadovoljni životom u Maslenici?
23. Što su prednosti/nedostaci života u Maslenici?

Protokol za eksperte

1. Kakva je turistička ponuda u Maslenici? Što se turistima sve nudi?
2. Kakve su plaže?
3. Koje su ponude kada se radi o zabavnom programu?
4. Radi li se možda na nekakvoj popularizaciji ljetnog programa poput Ribarske večeri pa da možda jednog dana ta večer bude poznata i posjećena u ovom kraju? Nešto u vidu novih inovacija, dovođenja poznatih izvođača/ica i slično?
5. Kakva je ponuda restorana?
6. Kakva je smještajna ponuda?

7. Je li taj broj smještajnih kapaciteta u porastu ili stagnira?
8. Ima li Maslenica neke prirodne, kulturne ili povijesne znamenitosti da služe kao mamac turistima?
9. Kako turizam utječe na mještane Maslenice? Bune li se možda na buku, neredu i slično proizvedenu od strane turista?
10. Mislite li da bi jednog dana u Maslenici bilo moguće napraviti neko središte zabave za mlade? Postoji li nešto takvo u planiranim projektima u budućnosti?
11. Postoje li nekakvi nedostaci u radu sa turistima?
12. Postoji li mogućnost da Maslenica u bliskoj budućnosti razvije turizam tijekom cijele godine, ne samo ljetni?
13. Koliko radite na očuvanju okoliša u Maslenici?
14. Kako turizam utječe na okoliš?
15. Mislite li da je moguć uspješan razvoj turizma sa minimalnom štetom po okoliš?
16. Koliko radite na održivom razvoju?

9. Literatura

- Anić, V.; Brozović Rončević, D.; Goldstein, I.; Goldstein, S.; Jojić, Lj.; Matasović, R.; Pranjaković, I. (2004) *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Jutarnji list i Novi Liber.
- Cifrić, Ivan (2012). *Leksikon socijalne ekologije*. Zagreb: Školska knjiga.
- Čavlek Nevenka, Vukonić Boris (2001). *Rječnik turizma*. Zagreb: Masmedia.
- Haralambos Michael, Holborn Martin (2002). *Sociologija*. Zagreb: Golden Marketing
- Luković, Tihomir. (2008), *Selektivni turizam, hir ili znanstveno istraživačka potreba*
- Petrić, Lidija. (2006), *Izazovi razvoja ruralnog turizma: Dosadašnja praksa u Europi i reperkusije na Hrvatsku*

Petrić, Mirko (2015). Bilješke s predavanja KMI 1 – Uvod u kolegij (neobjavljeni materijal)

Petrić, Mirko (2015). Bilješke s predavanja KMI 6 – Intervju; fokusna grupa (neobjavljeni materijal)

Poland, B. D. (1995). Transcription quality as an aspect of rigor in qualitative research. *Qualitative Inquiry*, 1, 290-310

Program ruralnog razvoja Zadarske županije 2012. - 2014. (2012.): Zadar, Zadarska županija, <http://www.zadra.hr/wp-content/uploads/2013/01/PROGRAM-RURALNOG-RAZVOJA-ZADARSKE-%C5%BDUPANIJE-2012.-2014..pdf> (25.5.2016.)

Richards, Lyn, Morse, Janice M. (2013). *Readme First for a User's Guide to Qualitative Methods* 3rd ed. London: Sage Publication

Sayer, Andrew (2010.) *Method in Social Science – A Realist Approach*. Revised 2nd Ed., Routledge, Oxon.

Segarić, Nensi. (2014). *Baština kao temelj razvoja održivog turizma: iskustvo turističkih djelatnika u Starigradu-Paklenici*

Smolčić. Jurdana, Dora (2005). „Načela održivog razvoja turizma“, u: Vujić, Vidoje (ur.). *Održivi razvoj turizma – problemi i perspektive*, Opatija: Fakultet za turistički i hotelski menadžment Opatija, 15-27.

Šulc Ivan, Valjak, Valentina (2012). „Zaštićena područja u funkciji održivog razvoja hrvatskog otočja – primjer otoka Mljeta“, *Hrvatski geografski glasnik*, 74 (1): 161 - 185

Tomić-Koludrović Inga, Petrić Mirko (2007.): *New Cultural Tourists in Sooutheastern European City: the Case of Split*. u: Švob- Đokić, N. /ur./ *Cultural transitions In Southeastern Europe. The Creative City: Crossing Visions and New Realities in the Region* (str. 125-150). Zagreb: Institut za turizam Zagreb.

Vujić, Vidoje (2005). „Menadžment održivog razvoja turizma“, u: Vujić, Vidoje (ur.). *Održivi razvoj turizma – problemi i perspektive*, Opatija: Fakultet za turistički i hotelski menadžment Opatija, 57-78

Vukonić, Boris (1987). *Turizam i razvoj*. Zagreb: Školska knjiga.

Zlata, J. (2010). *Odrednice turističke djelatnosti u smjeru održivog razvoja – primjer mjesta Povlja na otoku Braču*

Županijska razvojna strategija Zadarske županije 2011.-2013. (2011.): Zadar: Zadarska županija, <http://www.zadarska-zupanija.hr/dokumenti/raz.pdf> (25.5.2016.)

<http://www.dzrp.hr/ekoloska-mreza/natura-2000/ekoloska-mreza-rh-natura-2000-1300.html> (25.5.2016)

www.enciklopedija.hr (25.5.2016)